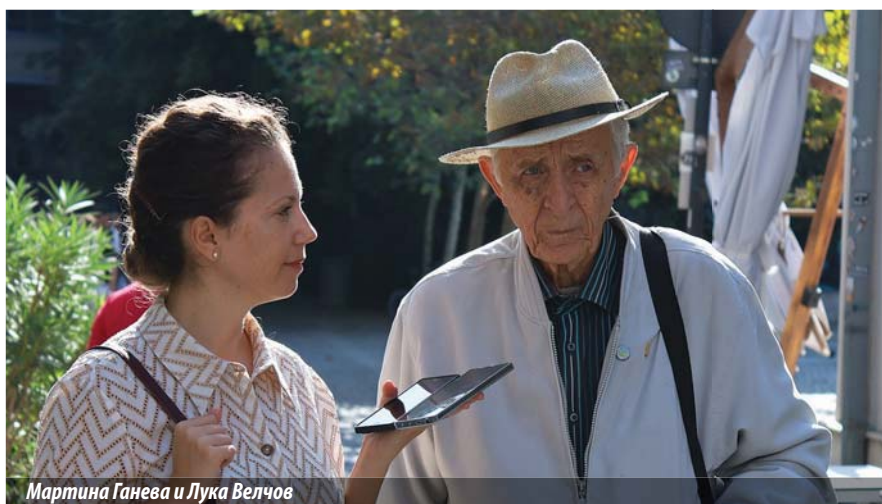

Улиците на румънската столица пазят стъпките на десетки български възрожденци

По следите им от години върви доайенът на българите в Букурещ и председател на Демократичния съюз на българите в Румъния Лука Велчов. Избрал ролята на пазител на миналото, той с радост посреща учители, ученици, студенти, журналисти и туристи от цяла България, а и от Румъния, и ги води по българските места в Букурещ.

„Аз съм банатски българин. Моите прапрадеди са напуснали живота, за да си спасят живота. След Чипровското въстание през 1688 г. минават река Дунав. Около 50 години живеят в Мала Влахия, имат организация. Развиват търговия със Западна Европа. Настанени са на няколко места, между които е и Крайова. Тогава Мала Влахия е била под властта на Австрия. Понеже Австрия отстъпва на Турция Мала Влахия, им дава възможност да се оттеглят в Банат. Дава им там земя. Настаняват се на две места – във Винга и в Стар Бешенов, моето родно село“, разказва за БТА Лука Велчов.

Той е роден на 8 октомври 1933 г. След като завършва първоначалното си образование в родното село (1941–1945), отива да учи в Тимишоара. През 1949 г. вече е в Българско педагогическо училище (1949–1953) в Букурещ, кръстено на българския революционер и поет Христо Ботев. Година по-късно е приет в Букурещкия университет, специалност „Славистика и българска филология“. Завършва с отличие и веднага се връща в Стар Бешенов, за да учи младите банатски българи на литературен български език. В периода 1958–1959 е заместник-директор на гимназията в селото. Но съдбата го връща обратно в Букурещ, където става учител в българското училище (1959–1961). В този период участва активно в разработването и издаването на учебници по български език от II до VIII клас. След това работи и в румънски училища като учител по румънски и руски език.

Мартина Ганева и Лука Велчов

Пенсионира се преждевременно, „за да се отдаде на българската кауза в Румъния“, както сам споделя.

В навечерието на Деня на народните будители (1 ноември) Лука Велчов влезе в ролята на пътеводител, за да ни разведе по българските места в стария център на Букурещ.

Обиколката ни започна от двора на църквата „Св. Антон“, където е погребан българинът Иван Бакалоглу. Надгробната му плоча е от бял мрамор, на фасадата е изобразена в релеф красива девойка, а над нея на български пише „Отечество“. В основната част има текст на гръцки, румънски и български: „Самая наша доблест, помен остава после смъртта“. Странично, вдясно – на румънски, а вляво – на български, е отбелязано: „Тук лежи Иван Бакалоглу, българин от Габрово, родом на 18 януари 1801 г., починал на 16 януари 1866 г., награден от руския император с орден „Св. Станислав“.

„През 1853–1856 г., заедно с други българи, Иван Бакалоглу организира военен балкански корпус. В него присъстват и албанци, румънци, гърци, сърби. Те се обучават близо до Букурещ и участват в Кримската война. Водят сражения срещу пет велики сили: Англия, Австрия, Франция, Германия и Турция. Защитават интереса на Русия. И аз казвам, че в историята има нещо подобно. През 1812 г. Наполеон организира военен корпус на Западна Европа, много по-голям от този на Иван. И влизат в Москва. Но Наполеон води битки само срещу три велики сили, а нашият Иван срещу пет. Затова аз му казвам българският Наполеон“, споделя за БТА Лука Велчов. Втората ни спирка е срещу църквата „Св. Антон“. В Хана на Манук.

„Покривът е в стила на строеж на румънците в планинските зони, изострен е и покрит с тънки дъсчици, половин сантиметър, даже по-малко. Казват се шиндрила (șindrila). Сме-

нят се някъде на 50–70 години. От последната смяна минаха поне 20 години“, обяснява нещо Лука Велчов и допълва: „Ханът е построен през XVIII век от един арменец от Русе, от Русчук. Казвал се Емил Мирзоян, наречен по-късно Манук бей. Бил нещо като дипломат. Държал връзки и с Турция, и с България, и с Румъния“.

По време на Българското възраждане ханът бил посещаван от българи възрожденци – неведнъж и от Васил Левски. В него са се състояли важни срещи, разисквали се въпроси, свързани с минали и бъдещи борби, с образованието и българската култура, взимали се съдбовни решения.

„С Хана на Манук са свързани три важни момента от историята на България. За единия подсказва плочата, която виждате и която отбелязва 200 години от сключването на мирния договор между Русия и Турция след Руско-турската война от 1812 г. Тук, на това място, са подписани още мирният договор след Българско-сръбската война от 1885 г., както и мирният договор след Междусъюзническата война от 1913 г.“, разказва Лука Велчов и ме повежда из улиците на стария център.

„Тази улица се нарича „Шапкари“, другата е „Ковачи“. Следващата вдясно беше „България“. Смениха ѝ името. До преди 5–6 години имаше плоча, на която пишеше, че първоначално се е казвала „България“. Обаче строшиха плочата. Тук е имало много българи. Защо? Защото след убийството на Константин Брънковяну и четиримата му синове, турците назначават като владетел във Влахия един грък. Да имат доверие в него. На гръка не му харесвал княжеския дворец и с разрешението на Великата Порта го продава заедно с градината около него. Купувачи са българи. Те закупуват на търг площ от половин квадратен километър, където е историческия център на Букурещ. Затова и названията на улиците са български“, обяснява Лука Велчов.

Габровци, карловци, свищовци, търновци, русенци, шуменци построяват дюкяни и къщи, гостилници, складове и много ханчета: хан „Габровени“, хан „Симеон“, хан „Липите“, хан „България“. Един от тях е

нашата следваща спирка.

„В началото на улица „Габровени“ се намира хан „Габровени“ – основно място за сбирки на хъшовете в Букурещ. Той е построен от доктор Никола Василиади с парите на баща му Васил и вуйчо му Никола – двама българи от Габрово, които дълги години работят в Германия, Австрия и Унгария“, разказва Лука Велчов.

В своя очерк „Букурещ – по пътеките на българските възрожденци и... не само“ той пише, че животът и дейността на Панайот Хитов, Филип Тотю, Димитър Горгов, Иван Драсов са тясно свързани с хана – средището на българите през Възраждането. Тук се е състояло и разширено събрание на Българския революционен комитет през август 1875 г., на което главна роля има Христо Ботев. Тук се е получила телеграмата за пристигането на Филип Тотю. В хан „Габровени“ се помещавала и Добродетелната дружина до 1869 г.

„Ханът е възстановен преди 7–8 години със средства от Лихтенщайн, Норвегия и Исландия“, посочва Лука

Велчов табелата отпред, а после връща разказа към възрожденския обществен деец доктор Никола Василиади, който събрал пари и построил хотел „Трансилвания“, днес наричан „Универсал“.

„Д-р Василиади закупува мястото от българина Иван Добрев Хаджи Бакалогу. В „Трансилвания“ са отседнали предимно български търговци на път за Брашов, където е имало голяма българска колония. През 1876 г. в Букурещ пристига Иван Вазов. Като преводач на руснаците. И изпраща пощенска картичка в България. В нея пише, че пътувал добре и сега е в Букурещ и си пие кафето в хотел „Трансилвания“, казва с усмивка Лука Велчов. Български следи родолюбецът открива и в „Хана с липите“ (Hanul cu lei) – единственият исторически хан в румънската столица, който е запазил автентичния си вид.

„Построен е през 1833 г. от двама българи от Свищов. Инициалите на техните имена, които са изписани на кирилица – Ангел Полизов и Сте-

фан Попович, все още стоят на арките“, показва ми Лука Велчов, а после обяснява как някога каруци със стока влизали от едната и излизали от другата страна, а високите порти пазели от крадци.

Отсреща е някогашният хан „Симеон“, построен от българин от Русе – Симеон Росети. „Тук, на партера, били преместени библиотеката и читалището „Братска любов“. Това се случило през 1867, след смъртта на Георги Стойков Раковски. В преместването участвал и Левски“, твърди Лука Велчов.

Стигаме и до някогашния площад „България“.

„Той се наричал така през XIX век. Но преди седем години донесоха тук реплика на паметника на вълчицата на Капитолия с Ромул и Рем. И смениха името. Вече не е „България“, а е „Латин“, казва с тъга Лука Велчов. Обещаваме си скоро пак да се срещнем. Защото целият Букурещ е осеян с български следи, които трябва да бъдат показвани. ◆

Четирима големи български графици и техният поглед към света

На 4 октомври, в галерията на Българския културен институт в Прага бе открита изложбата „Реалност и мистика“. Експозицията е създадена по проекта „Другото око“ на СГХГ, който представя периодично експозиции по идея и подбор на външни куратори не-изкуствоведи – да работят с творбите от фондовете на галерията и да създадат своя посока на размисъл в изкуството.

Смисълът на проекта е да се видят вече познати творби от фонда на Галерията от „неизкушеното око“ – така през него минават философи, писатели, поети, журналисти, режисьори, които виждат и усещат детайли и проблеми, незабелязани от работещите постоянно с творбите на изкуството. Куратор на изложбата „Реалност и мистика“ е Георги Войнов – икономист и дългогодишен колекционер на съвременно изкуство. Оказва се, че той проявява интерес към произ-

веденията, дарени от самите автори, а също и към графиката, която заедно с рисунката остава на заден план, защото живописиста със своите ярки багри е винаги по-атрактивна. Георги Войнов се спира на колекция от графични творби и скулптури на творци от различни поколения, но с изключителен принос към българското изобразително изкуство и с много международни награди.

В увода на каталога, съпътстващ изложбата, кураторът споделя: „Реалността на видимото и мистиката на невидимото. Материята или духа,

фактите или притчите. Послания, които припомнят и тълкуват вечните теми в изкуството. Изложбата представя четирима големи български графици и техният поглед към света. Общото, което свързва различните по тема и материал творби (печатна графика и скулптура), представени в настоящата изложба, е, че всички те са влезли в колекциите на Софийска градска художествена галерия като дарения. В експозицията са включени 82 графики и 15 малки пластики – дело на творци от различни поколения, с различна естетика, житейска